

Петренко Оксана

доктор педагогічних наук, професор,
завідувачка кафедри теорії і методики виховання
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0001-6906-3542
e-mail: o.b.petrenko@gmail.com

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РЕКОНСТРУКЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті здійснено обґрунтування методу реконструкції як одного з особливо важливих в історико-педагогічній науці. З'ясовано, що це метод цілісного бачення досліджуваного історико-педагогічного явища, що служить для відновлення подій і процесів досліджуваного минулого за їхніми наслідками: від уже відомого після закінчення історичного часу до невідомого.

Здійснений аналіз дає змогу стверджувати, що методологічні основи реконструкції педагогічної системи Василя Сухомлинського в освітньому просторі Нової української школи базуються на принципі взаємодії теперішнього і минулого, сучасного дослідника і автора педагогічної системи, а важливою особливістю методу є його комплексний характер.

Реконструкція як метод передбачає низку обов'язкових етапів проведення власне процедури, яку можна представити у вигляді алгоритму дій: визначення напрямку реконструкції, мети і завдань, обґрунтування її хронологічних меж, врахування особливостей історичного часу буття досліджуваного феномену; обґрунтування теоретичної моделі дослідження і формулювання гіпотези; виокремлення джерел (власне відбір документів і їх джерелознавчий аналіз); аналіз текстів як основних джерел інформації, процедура інтерпретації текстів (творчого доробку В. Сухомлинського, як-то: педагогічні твори, статті та уривки з творів у періодичних виданнях та збірниках, художні твори (вірші, казки, оповідання), епістолярії та ін.); оцінка значущості досліджуваних ідей для сучасної педагогічної науки і практики; співставлення отриманих результатів з метою і завданнями дослідження; результат реконструкції, який відтворює реальний перебіг фактів, формулювання цілісної теорії (концепції, бачення) з певного питання; виявлення творчого потенціалу досліджуваного педагогічного феномену.

Доведено, що методологічно правильно організована процедура реконструкції повинна бути представлена як цілісна система, що включає сукупність елементів: дослідник як репрезентант сучасної культури і наукового знання – джерело (у нашому випадку праці В. Сухомлинського) як об'єкт історико-педагогічного вивчення – суб'єкт, творець тексту, який втілює культуру минулого. Результатом реконструкції є формування нового освітнього простору, який виникає у процесі взаємодії педагогічних праць В. Сухомлинського і дослідника.

Ключові слова: метод реконструкції, В. Сухомлинський, педагогічна система, методологія, Нова українська школа, освітній простір.

Постановка проблеми. Історико-педагогічний метод реконструкції має значний потенціал використання, позаяк історико-педагогічна дійсність знаходить відображення у феноменах теорії і практики освіти, що розвиваються у соціокультурному просторі. Реконструкція є методом цілісного бачення

досліджуваного історико-педагогічного явища, і, на переконання Г. Корнетова, задає «рамку для розробки концептуальних підходів, що центруються на самій людині як вихователів і вихованців, дають змогу представити динаміку людини в освіті як тілесної, душевної і духовної істоти в різних історичних, соціокультурних обставинах, розкривають антропологічні основи педагогічної думки і практики освіти» (Корнетов, 2010, с.43).

Саме реконструкція як історико-педагогічний метод дає можливість визначити перспективи відтворення педагогічної системи видатного українського педагога Василя Олександровича Сухомлинського, яка функціонувала у 50–70 рр. XX ст. у невеликій сільській школі на Кіровоградщині. Методологія використання методу реконструкції уможливило відтворення історико-педагогічного досвіду як педагогічного явища, яке співвідноситься з конкретним місцем, реаліями часу, соціокультурною ситуацією і організаційно-педагогічними умовами.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. У наукових розвідках реконструкція розглядається як особливий метод теоретичного і практичного пізнання. Метод реконструкції (від лат. re- – префікс у значенні відновлення, і constructio – побудова) широко використовується у будівництві, мовознавстві, історії, політології, економіці, психології, педагогіці та ін. (Кувєда та Турбан, 2012; Нерознак, 2009). Приміром, реконструкція є одним із вагомих методів в історії, де передбачає відтворення матеріальної й духовної культури тієї або іншої історичної епохи й регіону з використанням не тільки археологічних, образотворчих, але й письмових джерел (Кувєда, 2012).

Реконструкцію як «внутрішню організацію, систематизацію досліджуваного матеріалу, який включає факти, теорії, закони, поняття», що в сукупності становлять історико-психологічну емпірію, обґрунтовує в психології А. Ждан (2003) (Ждан, 2003, с. 24); проблему реконструкції певних феноменів минулого, дослідження психологічних явищ в історичному контексті вивчає В. Кольцова (2008).

Особливості використання методу реконструкції в історії педагогіки стали предметом вивчення Б. Корнетова (2010), О. Петренко (2017).

Як метод дослідження дидактичної системи В. Сухомлинського реконструкцію свого часу проаналізували російські вчені Н. Назаров, В. Риндак та Т. Челпаченко (2013).

Однак методологічні основи використання методу реконструкції педагогічної системи Василя Сухомлинського для освітнього простору Нової української школи до сьогодні не аналізувалися. Хоча лише за останній рік, рік сторічного ювілею педагога і активного впровадження Концепції Нової української школи, в країні було проведено більше двадцяти конференцій різного рівня (міжнародні, всеукраїнські, регіональні, обласні, міські і т. п.): Київ, Кропивницький, Херсон, Миколаїв, Хмельницький, Рівне, Житомир, Луцьк і т. д., які мали на меті визначити можливості і перспективи використання педагогічних ідей Василя Олександровича в умовах реформування сучасної освіти. Пошукова система Google на запит «В. Сухомлинський і Нова українська школа» пропонує 295 000 результатів за 0, 67 сек. (дата звернення – 23. 07. 2019): це й інформації про проведені конференції, і наукові статті, і персональні сторінки учителів як міських, так і сільських шкіл, і студентські реферати та презентації, відеоролики, методичні розробки і т. п. Однак при такій кількості доступних матеріалів різної якості методологія коректного використання педагогічних ідей В. Сухомлинського в сучасних умовах не схарактеризована.

Тому вважаємо, що виокремлення методологічних основ реконструкції досвіду педагога зараз на часі, позаяк методологічно правильно організована і здійснена реконструкція визначає вектори пошуку конструктивних принципів, які дадуть змогу виробити відповідні їм способи бачення, пояснення й інтерпретації педагогічної системи В. Сухомлинського в контексті вирішення сучасних проблем освіти,

забезпечуючи можливість їх цілісного теоретичного осмислення і практичного використання в умовах реалізації Концепції Нової української школи.

Метою статті є визначення методологічних основ реконструкції педагогічної системи В. Сухомлинського в освітньому просторі Нової української школи у теоретичному та практичному аспектах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Історія педагогіки – реконструкційна наука, у якій метод реконструкції (регресивний, ретроспективний) займає особливо важливе місце. Цей метод можна назвати методом цілісного бачення досліджуваного історико-педагогічного явища. Він служить для відновлення подій і процесів досліджуваного минулого за їхніми наслідками: від уже відомого після закінчення історичного часу до невідомого.

Характеризуючи специфіку методу, необхідно відзначити його комплексний характер, гіпотетичність у постановці і проведенні дослідження, цілісність системного аналізу сукупності чинників, що забезпечують достовірність отриманих в ході реконструкції даних. Цей метод – один з ефективних синтетичних методів пізнання минулого, який включає в себе сукупність інших методичних прийомів: порівняння, аналіз, синтез, узагальнення. Будучи в цілому методом якісного аналізу, метод реконструкції не виключає використання процедур кількісного аналізу для доказу окремих аспектів досліджуваної проблеми.

Метод реконструкції застосовується у тих випадках, коли необхідно розглянути будь-яке явище упродовж певного, достатньо тривалого проміжку часу; при цьому події розглядаються (реконструюються) у їхній хронологічній послідовності. Він дає змогу розглядати педагогічні феномени у їх становленні і розвитку, реконструювати педагогічні процеси, виявляти тенденції і динаміку їх змін та подальшого розвитку; реалізувати теоретичне й практичне відтворення системних, синхронних та діахронних аспектів реалізації фактів (подій, явищ, процесів), логіки та еволюції формування теорій (концепцій, гіпотез), зовнішнього вигляду і конструкції реальних об'єктів, інформація про які не становить цілісного наукового знання на час початку дослідження.

Реконструкція опирається на загальнонаукову методологію, предметно-об'єктне обґрунтування і принципи, що властиві будь-якому науковому пошуку, однак об'єктом дослідження є певні локальні реалії минулого, засвідчені в документах факти (події, явища, процеси), концепції, теорії, гіпотези, персоналії. Інтегруючи різні типи науково-дослідної роботи, реконструкція реалізується на двох рівнях наукового знання: теоретичному й практичному. Теоретичне пізнання оперує сутностями, об'єктивними закономірностями для побудови певної теорії, використовуючи методи ідеалізації, історичний, логічний, аксіоматичний, гіпотетичний, метод сходження від абстрактного до конкретного, від часткового до узагальненого, від розрізненого до цілісного. На практичному рівні реконструкція дає можливість дослідити об'єкт не тільки як складне утворення, але й як вагомий, актуальний чинник загальної системи – компонента системи патернів, що формують (у нашому випадку) сучасний освітній простір, визначають особливості педагогічної взаємодії. При використанні методу реконструкції аналіз здійснюється з позиції і стосовно досягнень та проблем сучасної педагогіки, а результат реконструкції «використовується з метою вирішення актуальних проблем» сьогоdnішнього дня. Такий «зв'язок з сучасністю – одна з важливих вимог» до історико-педагогічного дослідження (Ждан, 2003, с. 24).

На нашу думку, правильно методологічно здійснена реконструкція педагогічної системи В. Сухомлинського дає змогу гіпотетично відтворити цілісність змісту, методів, форм і прийомів, які використовувалися у Павлівській середній школі у середині ХХ століття з урахуванням можливих напрямів розвитку педагогічної системи в умовах Нової української школи.

Власне, історико-педагогічна реконструкція педагогічної системи Василя Сухомлинського – це своєрідний місток, який поєднує дослідника з досліджуваним

ним педагогічним феноменом (педагогічною системою В. Сухомлинського), народженим в специфічному соціокультурному контексті сільської школи минулої епохи.

Як стверджує Т. Челпаченко, методологічна реконструкція як стратегія дослідження дидактичної системи В. Сухомлинського виступає «гносеологічною цілісністю, що включає дослідницькі установки і засоби вивчення об'єктів в структурі історико-педагогічного процесу (підходи: історико-генетичний підхід до становлення дидактичної системи В. Сухомлинського в педагогічному досвіді і спадщині вченого; системний підхід до вибудовування дидактичної системи В. Сухомлинського як сукупності взаємозв'язаних компонентів і взаємозв'язаних з ними принципів (онтологічного, феноменологічного), що збагачує філософію освіти, методологію історико-педагогічних досліджень (Челпаченко, 2005). Реконструкцію дидактичної системи В. Сухомлинського оренбурзькі вчені представили на трьох рівнях: 1 – раціональна реконструкція (аналіз історичних фактів з позицій раціональних моделей, які існують в освітньому просторі), 2 – архівна реконструкція (розкриття і збереження справжнього історичного змісту архівних джерел), 3 – критична реконструкція (рефлексія культурних, ціннісних основ, способів, засобів, прототипів педагогічної діяльності) (Назаров, Рындак та Челпаченко, 2013, с. 99).

Реконструкція як метод передбачає низку обов'язкових етапів проведення відповідної процедури. Тому вважаємо за доцільне схарактеризувати певний алгоритм дій, який включав би сукупність принципів, етапів, компонентів, і дав змогу відтворити педагогічний досвід В. Сухомлинського у сучасному освітньому просторі. Безперечно, як і будь-який алгоритм, запропонована нами послідовність дій є спрощеною моделлю відтворення минулого. Насправді процес реконструкції є багатомірним і різновекторним, охоплює декілька пластів аналізу. Вважаємо, що реконструкція такого феномену як педагогічна спадщина Василя Сухомлинського не є абсолютно формалізованою процедурою, що включає систему незмінних дослідницьких прийомів – це діалектичний, «живий» процес, який розвивається безпосередньо у ході реконструкції педагогічної спадщини, оскільки, на переконання доньки педагога – академіка Ольги Сухомлинської, «після 1957 року діяльність Павлиської школи і творчість Сухомлинського, що між собою нерозривні, набувають системно-структурного характеру, що утруднює аналіз, бо потребує не лише високого рівня узагальнення, а й постійного усвідомлення цієї системності, постійної уваги до цих питань» (Сухомлинська, 2013, с.24).

Історико-педагогічна реконструкція відтворює явища, які існували у певному часовому континуумі, тому особливо важливим її етапом є визначення напрямку реконструкції, мети і завдань, обґрунтування її хронологічних меж, *врахування особливостей історичного часу* буття досліджуваного феномену. Тому вважаємо вкрай некоректним пряме перенесення окремих ідей, елементів педагогічної системи В. Сухомлинського у нову українську школу без вивчення «плодини в часі» (за висловлюванням французького методолога історії М. Блока) (Блок, 1986), позаяк будь-який феномен (у т. ч. й педагогічна система минулого) ніколи не може бути пояснений поза того темпорального поля, у якому він існував. Тож при реконструкції необхідним є розгляд процесуальних характеристик реконструйованого знання минулого: історичну періодизацію (періоди та етапи розвитку педагогічної системи), динаміку історико-педагогічних перетворень у різні періоди розвитку досліджуваного феномену. Безперечно, за 34 роки педагогічної діяльності погляди В. Сухомлинського закономірно еволюціонували від осмислення конкретної організаційної роботи й пошуків удосконалення окремих аспектів навчально-виховного процесу у межах однієї сільської школи до створення цілісної педагогічної системи формування всебічно розвиненої особистості. І реконструкція поглядів педагога повинна здійснюватися з урахуванням конкретного етапу його педагогічної діяльності. Тому важливою особливістю методології реконструкції є *комплексний характер* методу. Здійснюючи

реконструкцію педагогічної системи Василя Сухомлинського, необхідно вивчити історичний, політичний і соціокультурний контекст епохи, виявити соціальні установки, ціннісні орієнтації, світоглядні позиції, рівень духовності тогочасного суспільства, у межах яких проходило зародження педагогічних ідей Василя Олександровича, розвивалась його педагогічна система як оригінальне новаторське для свого часу явище.

Визначаючи методологічні основи реконструкції педагогічної системи Василя Сухомлинського в освітньому просторі Нової української школи, необхідно акцентувати увагу на тому, що метод реконструкції включає процедуру *обґрунтування теоретичної моделі дослідження і формулювання гіпотези*. Сенс цього етапу полягає у тому, що дослідник очікує отримати корисний і вагомий результат за умови вивчення відповідного матеріалу. Власне, гіпотеза – це безпосереднє поєднання теоретичної думки сучасності з інформаційним простором минулого; вона народжується лише з цієї взаємодії.

Наступний етап – *виокремлення джерел* (відбір документів і їх джерелознавчий аналіз).

Чи не найбільш важливим є етап аналізу текстів як основних джерел інформації, у нашому випадку – *процедура інтерпретації текстів* (творчого доробку В. Сухомлинського, як-то: педагогічні твори, статті та уривки з творів у періодичних виданнях та збірниках, художні твори (вірші, казки, оповідання), епістолярії та ін.). При цьому важливо пам'ятати, що метод реконструкції не є аналогом методу інтерпретації: по-перше, на відміну від методу інтерпретації, реконструкція вимагає репрезентативності даних і дотримання послідовності етапів збору інформації та змістовного її пояснення; по-друге, метод реконструкції не вичерпується лише інтерпретацією, він включає також сукупність інших методів збору і аналізу даних (джерелознавчий аналіз, порівняльно-історичного методу, історико-генетичного, біографічного, аналогії і т. п.). Тому метод реконструкції є не асоціативний, а логічний, не спонтанний, а цілеспрямовано організований процес відтворення педагогічної думки Василя Олександровича Сухомлинського. На цьому етапі важливим є контекстний розгляд відповідних текстів. Вдало методологічно організований метод реконструкції передбачає експліцинування і висвітлювання тих аспектів педагогічної системи, котрі, як правило, представлені у працях педагога у стислому вигляді і не виступають предметом спеціального осмислення. Реконструкція, таким чином, полягає не просто у відтворенні первинного (авторського) смислу тексту, а у створенні смислу заново. Приміром, В. Сухомлинський всебічно розкрив роль і значення школи як об'єктивного фактора виховання особистості. Школа – це місце, де дитина повинна відчувати щастя, повноцінність свого духовного життя, радість праці і творчості. До школи він підходив діалектично – від «школи під голубим небом», школи природи, чуттєвого, емоційно-конкретного сприйняття світу до школи як джерела духовності, культури, моральних цінностей, місця розв'язання протиріч і конфліктів (Сухомлинський, 1977а, с. 159).

У Концепції нової школи пропонується сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітан, батьків не лише в приміщенні закладу освіти. У більшості публікацій з проблеми нами віднайдено пряму паралель між ідеєю педагога і положенням Концепції. Однак, правильне застосування методу реконструкції передбачає створення смислу заново: В. Сухомлинський працював у 50-70 рр. ХХ ст. із сільськими дітьми фактично ще дотелевізійної та докомп'ютерної епохи. Переважна ж більшість сучасних дітей живуть в урбанізованих умовах щільної інформаційної атмосфери. Відповідно і їхній мозок сприймає та переробляє значно більший обсяг інформації, як мозок тогочасної сільської дитини. Тому сучасне розуміння ідей В. Сухомлинського завжди буде виходити за межі суб'єктивних замислів педагога. Василь Олександрович, як ніхто інший це розумів і неодноразово застерігав: «Ми сподіваємося, що педагогічні

колективи, які запозичують наш досвід, не будуть механічно копіювати його деталі. Творче впровадження досвіду – це розвиток педагогічних ідей, а також формування власних педагогічних переконань» (Сухомлинський, 1977 b, с.390). І далі: «Досвід не можна передати, якщо свідомістю того, хто хоче запозичити досвід, не оволодіє ідея, яка стала джерелом натхнення для творчої праці» (Сухомлинський, 1977 с, с.404-405).

На етапі завершення аналізу змісту тексту в контексті часу його створення необхідно його помістити в систему сучасної науки, що уможливує оцінку значущості досліджуваних ідей для сучасної педагогічної науки і практики, що є наступним етапом процедури реконструкції. Тому важливим для реконструкції педагогічної системи В. Сухомлинського вважаємо принцип взаємодії теперішнього і минулого, сучасного дослідника і автора педагогічної системи. Оскільки кожна людина і продукти її діяльності соціально й культурно зумовлені, несуть в собі відбиток і виступають в якості репрезентантів культури свого часу, оскільки мова йде про міжкультурну взаємодію, то процедура реконструкції нагадує «діалог культур». Аналіз багатьох статей з проблеми творчого впровадження спадщини В. Сухомлинського дає змогу стверджувати, що дослідники (як молоді, так і досвідчені) ілюструють певні свої твердження цитатами з праць Василя Олександровича. При цьому «незручні» слова або ж і цілі словосполучення просто опускають, замінюючи трьома крапками, зробивши цитату «зручною» для певного судження. Інколи виникає відчуття абсурдності: приміром, цитатами Василя Олександровича зі статті «Про деякі сторони виховання радянського патріотизму» (1955) сучасні автори без будь-яких пояснень ілюструють думки про виховання українського патріотизму і ненависті до ворога, який у часи Сухомлинського був «старшим братом», частиною єдиного «радянського» народу, а ворогами, «паліями війни» були імперіалісти – ті, хто сьогодні допомагає обстоювати українську незалежність (Сухомлинський, 1976). У таких статтях явно ні принципу взаємодії теперішнього і минулого, ні сучасного дослідника і автора педагогічної системи, «діалогу культур» ми не простежуємо.

І, нарешті, останній етап – співставлення отриманих результатів з метою і завданнями дослідження, *результат реконструкції*, який відтворює реальний перебіг фактів, формулювання цілісної теорії (концепції, бачення) з певного питання, виявлення творчого потенціалу досліджуваного педагогічного феномену. На цьому етапі важливим є встановлення того, які ідеї педагога зберігають свою актуальність і значущість, які втратили свій ресурс і не вписуються в систему сучасних уявлень та вимог. Такого роду процедура дає можливість побачити в педагогічних текстах ті ідеї, які імпліцитно містяться в них, але ще не стали предметом спеціального аналізу і потребують ретельних досліджень. На цьому етапі формуються висновки, визначаються перспективи подальших розвідок.

Таким чином, методологічно правильно організована процедура реконструкції повинна бути представлена як цілісна система, що включає сукупність елементів: дослідник як репрезентант сучасної культури і наукового знання – джерело (у нашому випадку праці В. Сухомлинського) як об'єкт історико-педагогічного вивчення – суб'єкт, творець тексту, який втілює культуру минулого. Результатом реконструкції є формування нового простору, який виникає у процесі взаємодії педагогічних праць В. Сухомлинського і дослідника. Сучасний педагог, який хоче методологічно правильно і коректно використати педагогічний досвід видатного українського педагога, повинен постійно пам'ятати слова самого Василя Олександровича, який в праці «Розмова з молодим директором» писав: «Досвід уявляється мені садом квітучих троянд. Ось нам треба пересадити цей квітучий куш із саду на своє поле. Що для цього треба зробити? Насамперед вивчити ґрунт свого поля, додати те, чого в ньому не вистачає. Підготувати цей ґрунт, потім уже пересаджувати. Але як? Разом із ґрунтом, не оголюючи коренів. А що, на жаль, іноді буває? Почув директор школи: в такому-то саду ростуть прекрасні троянди. Посилає вчителів: їдьте, подивіться, привезіть

троянду, посадимо на нашому полі. Їдуть учителі, милуються прекрасними квітами. Абіяк виколюють куш, обрубуючи живі корені, а часом рубають гілки із запашними квітами, привозять додому, втикають саджанці і навіть гілки без коренів на своєму полі. Засихають квіти, засихає листя. Дивується директор, дивуються вчителі: що ж це виходить? Усе робимо ніби точно так, як роблять творці передового досвіду, а досвід не приживається... нема нічого цінного в цьому досвіді, даремно його розхвалюють, робитимемо все, як і раніше» (Сухомлинський, 1977 с. с. 405).

Попри це, яким би ефективним не здавався метод чи спосіб історико-педагогічного дослідження, його використання без зв'язку з іншими не забезпечить цілісного розкриття такого складного і багатогранного феномену як педагогічна система Василя Сухомлинського. Лише цілісне дослідження педагогічної системи В. Сухомлинського у контексті історико-педагогічної реальності дасть змогу об'єктивно і усесторонньо вивчити цей унікальний педагогічний феномен.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, презентована наукова розвідка з одного боку підтверджує доцільність застосування в історико-педагогічному дослідженні ретроспективного методу пізнання, а з іншого, – свідчить про специфіку його використання, що зумовлено особливостями об'єкта історії педагогіки.

Здійснений аналіз дає змогу стверджувати, що методологічні основи реконструкції педагогічної системи Василя Сухомлинського в освітньому просторі Нової української школи базуються на принципі взаємодії теперішнього і минулого, сучасного дослідника і автора педагогічної системи, а важливою особливістю є комплексний характер методу.

Реконструкція як метод передбачає низку обов'язкових етапів проведення власне процедури, яку можна представити у вигляді алгоритму дій: визначення напрямку реконструкції, мети і завдань, обґрунтування її хронологічних меж, врахування особливостей історичного часу буття досліджуваного феномену; обґрунтування теоретичної моделі дослідження і формулювання гіпотези; виокремлення джерел (власне відбір документів і їх джерелознавчий аналіз); аналіз текстів як основних джерел інформації, процедура інтерпретації текстів (творчого доробку В. Сухомлинського, як-то: педагогічні твори, статті та уривки з творів у періодичних виданнях та збірниках, художні твори (вірші, казки, оповідання), епістолярії та ін.); оцінка значущості досліджуваних ідей для сучасної педагогічної науки і практики; співставлення отриманих результатів з метою і завданнями дослідження; результат реконструкції, який відтворює реальний перебіг фактів, формулювання цілісної теорії (концепції, бачення) з певного питання.

Ефективність усвідомлення феномену В. Сухомлинського і можливостей творчого впровадження ідей педагога у Нову українську школу зростатиме завдяки залученню до дослідження спадщини видатного українського педагога обґрунтованих методів історико-педагогічного дослідження, що вважаємо перспективною подальших наукових пошуків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Корнетов, Г. (2010). Антропологическая интерпретация историко-педагогического процесса. *Вестник университета РАО*. № 3. с. 40-59.

Кувєда, В. та Турбан, В. (2012). *Історико-психологічна реконструкція психологічної думки в етнокультурному просторі України*: монографія. Кіровоград : Імекс-ЛТД. 258 с.

Нерознак, В. (2009) Реконструкция. *Лингвистический энциклопедический словарь*. URL: [online]. Режим доступу: <http://lingvisticheskiy-slovar.ru/description/rekonstruktsiia/518> [Дата останнього звернення 12.07.2019].

Ждан, А. (2003). *История психологии : От античности к современности : Учеб. для студентов психол. фак. ун-тов. 3. изд., испр.* Москва : Пед. о-во России. 510 с.

Кольцова, В. (2008). *История психологии. Проблемы методологии*. Москва : Ин-т психологии РАН. 510 с.

Петренко, О. (2017). Проблема ретроспективного методу в історії педагогіки. Сучасні вимоги до організації та проведення історико-педагогічних досліджень : зб. матеріалів наук.-методол. семінару / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Лапаєнко С. В., Сухомлинська О. В., Тарнавська С. В.; літ. ред. Дерев'янка Т. М.]. Київ : [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського]. с.10–11.

Назаров, Н., Рындал, В. та Челпаченко, Т. (2013). Реконструкция как метод исследования дидактической системы В. А. Сухомлинского. *Творческая личность: технологии и методики ее развития [Текст]*. / междунар. науч.-практ. конф., Оренбург, 23-24 апр. 2013 г. : сб. ст. : в 2 т. / М-во образования и науки Рос. Федерации, ФГБОУ ВПО «Оренбург. гос. пед. ун-т», Науч.-пед. центр ФГБОУ ВПО «Оренбург. гос. пед. ун-т», Ин-т социологии и образования Рос. акад. образования, Координац. совет РАО по педагогике и психологии, Моск. психол.-соц. ун-т, М-во образования Оренбург. обл. – Оренбург : [б. и.]. Посвящается 95-летию со дня рождения В. А. Сухомлинского. Т. 1. 695 с. С. 98–111.

Челпаченко, Т. (2005). *Развитие идеи гармонии умственного и физического труда подростка в педагогическом наследии В. А. Сухомлинского*. Кандидат педагогических наук. Оренбургский государственный педагогический университет.

Сухомлинська, О. (2013). *Школа Сухомлинського в Павлівці – погляд крізь призму часу*. Київ: Педагогічна думка. 124 с.

Блок, М. (1986). *Апология истории, или Ремесло историка*. Москва : Наука. 254с.

Сухомлинський, В. (1977 а). Серце віддаю дітям. *Вибрані твори в 5 томах*. Том 3. Київ: «Радянська школа». с.7-282.

Сухомлинський, В. (1977 б). Павлівська середня школа. *Вибрані твори в 5 томах*. Т. 4. Київ: Радянська школа. с.7-302.

Сухомлинський, В. (1977 с). Розмова з молодим директором. *Вибрані твори у 5 томах*. Т. 4. Київ: Радянська школа. с.303-629.

Сухомлинський, В. (1976). Про деякі сторони виховання радянського патріотизму. *Вибрані твори у 5 томах*. Т.5. Київ: Радянська школа. с.29-35.

REFERENCES

Kornetov, G. (2010). Antropolohycheskaia ynterpretatsiya ystoryko-pedahohycheskoho protsessa [Anthropological Interpretation of the Historical and Pedagogical Process]. *Vestnik universiteta RAO. № 3. s. 40-59.* (in Russian)

Kuievda, V. ta Turban, V. (2012). *Istoryko-psykholohichna rekonstruktsiia psykholohichnoi dumky v etnokulturmomu prostori Ukrainy: monohrafiia* [Historical and Psychological Reconstruction of Psychological Thought in the Ethno-cultural Space of Ukraine: monograph] Kirovohrad : Imeks-LTD. 258 s. (in Ukrainian).

Neroznak. V. (2009) *Rekonstruktsiya*. [Reconstruction. Linguistic Encyclopedic Dictionary] *Lingvisticheskiy entsiklopedicheskiy slovar*. [online]. URL: Rezhym dostupy: <http://lingvisticheskiy-slovar.ru/description/rekonstruktsiia/518> [Data ostannoho zvernennia 12.07.2019]. (in Russian)

Zhdan. A. (2003). *Istoriya psikhologii : Ot antichnosti k sovremennosti* : Ucheb. dlya studentov psikhoh. fak. un-tov. [History of Psychology: from Antiquity to Modernity: Textbook for students of psych. fac. un-ties]. 3. izd.. ispr. Moskva : Ped. o-vo Rossii. 510 s. (in Russian)

Koltsova. V. (2008). *Istoriya psikhologii. Problemy metodologii* [History of Psychology: Methodology Issues]. Moskva : In-t psikhologii RAN. 510 s. (in Russian)

Petrenko, O. (2017). Problema retrospektivnoho metody v istorii pedahohiky [The Problem of Retrospective Method in the History of Pedagogy]. Suchasni vymohy do orhanizatsii ta provedennia istoryco-pedahohichnykh doslidzhen. V: zb. Materialiv nauk.-metodoloh. Seminary / DNPB Ukrainy im. Sukhomlynskoho [redkol.: Berезivska L. D/

(holova redkol.), Lapailenko S. V., Sukhomlynska O. V., Tarnavska S. V.; lit. red. Derevianko T. M.]. Kyiv: [DNBPB Ukrainy im. Sukhomlynskohu], S. 10-11. (in Ukrainian)

Nazarov. N., Ryndak. V. & Chelpachenko. T. (2013). Rekonstruktsiya kak metod issledovaniya didakticheskoy sistemy V. A. Sukhomlinskogo [Reconstruction as a Method of Studying the Didactic System of V.O. Sukhomlinsky]. *Tvorcheskaya lichnost: tekhnologii i metodiki eye razvitiya* [Tekst] : mezhdunar. nauch.-prakt. konf. Orenburg. 23-24 apr. 2013 g. : sb. st. : v 2 t. / M-vo obrazovaniya i nauki Ros. Federatsyi. FGBOU VPO "Orenburg. gos. ped. un-t". Nauch.-ped. tsentr FGBOU VPO "Orenburg. gos. ped. un-t". In-t sotsiologii i obrazovaniya Ros. akad. obrazovaniya. Koordinats. sovet RAO po pedagogike i psikhologii. Mosk. psikhol.-sots. un-t. M-vo obrazovaniya Orenburg. obl. Orenburg : [b. i.]. Posvyashchayetsya 95-letiyu so dnya rozhdeniya V. A. Sukhomlinskogo. T. 1. 695 s. S. 98–111. (in Russian).

Chelpachenko. T. (2005). *Razvitiye idei garmonii umstvennogo i fizicheskogo truda podrostva v pedagogicheskom nasledii V. A. Sukhomlinskogo* [The Development of the Idea of Harmony of Mental and Physical Labour of a Teenager in the Pedagogical Heritage of V.A.Sukhomlinsky]. Kandidat pedagogicheskikh nauk. Orenburgsky gosudarstvenny pedagogichesky universitet. (in Russian)

Sukhomlynska, O. (2013). *Shkola Sukhomlynskohu v Pavlyshi – pohliad kriz pryzmu chasu*. [Sukhomlynskyi School in Pavlysh – a View through the Prizm of Time]. Kyiv: Pedahohichna dumka. 124 s. (in Ukrainian)

Blok, M. (1986). *Apologiya istorii. ili Remeslo istorika* [Apology of History, or Craft of the Historian]. Moskva : Nauka. 254 s. (in Russian)

Sukhomlynskyi, V. (1977 a). Sertse viddaiu ditiam. [I Give My Heart to Children]. *Vybrani tvory v 5 tomakh*. Tom 3. Kyiv: "Radianska shkola". s.7-282. (in Ukrainian)

Sukhomlynskyi, V. (1977 b). Pavlyska serednia shkola. [Pavlysh Secondary School]. *Vybrani tvory v 5 tomakh*. T. 4. Kyiv: Radianska shkola. s.7-302. (in Ukrainian).

Sukhomlynskyi, V. (1977 c). Rozмова z molodym dyrektorom. [Talking to a Young School Principal]. *Vybrani tvory u 5 tomakh*. T. 4. Kyiv: Radianska shkola. s.303-629. (in Ukrainian)

Sukhomlynskyi, V. (1976). Pro deiaki storony vykhovannia radianskoho patriotyzmu [Some Aspects of the Bringing up of Soviet Patriotism]. *Vybrani tvory u 5 tomakh*. T.5. Kyiv: Radianska shkola. s.29-35. (in Ukrainian)

METHODOLOGICAL BASES OF RECONSTRUCTION OF VASYL SUKHOMLYNSKYI'S PEDAGOGICAL SYSTEM IN THE EDUCATIONAL SPACE OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

Oksana Petrenko

Doctor of Sciences (in Pedagogy),

Professor, Head at the Department of Theory and Methodology of Education,
Rivne State University for the Humanities,

Rivne, Ukraine

ORCID: 0000-0001-6906-3542,

e-mail: o.b.petrenko@gmail.com

Abstract. The article deals with the method of reconstruction as one of the most important in the historical and pedagogical science. It was found that this method of holistic vision of the studied historical and pedagogical phenomenon serves to restore the events and process of the studied past with their consequences: from the known at the end of historical time to the unknown.

The analysis makes it possible to confirm that the methodological bases of the reconstruction of Vasyl Sukhomlynskyi's pedagogical system in the educational space of the New Ukrainian School are based on the principle of interaction between the present and the

past, the modern researcher and the author of the pedagogical system, and an important feature of the method is its complex nature.

Reconstruction as a method provides for a number of mandatory stages of the actual procedure, which can be represented in the form of an algorithm of actions: determination of the direction of reconstruction, purpose and tasks, substantiation of its chronological boundaries, taking into account the peculiarities of the historical time of existence of the studied phenomenon: substantiation of theoretical model of research and formulation of hypothesis; identification of sources (the actual selection of documents and their source analysis); analysis of texts as the main sources of information, procedure for interpretation texts (works of Sukhomlynskyi like: pedagogical works, articles and extract from works in periodicals and collections, works of art (poems, fairy tales, stories), epistolarias, etc.); assessment of the importance of the ideas being researched for modern pedagogical science and practice; comparing the results obtained with the purpose and objectives of the study; the result of reconstruction, which reproduced the real course of facts, the formulation of a coherent theory (concept, vision) on a particular issue; revealing the creative potential of the studied pedagogical phenomenon.

It has been proved that the methodologically correct organized reconstruction procedure should be presented as a complete system, which includes a set of elements: researcher as a representative of modern culture and scientific knowledge – source (in our case

V. Sykhomlynskyi's works) as an object of historical and pedagogical study – the subject, the creator of the text who embodies the culture of the past. The result of the reconstruction is the formation of a new educational space, which arises in the process of interaction between the pedagogical works of V.Sukhomlynskyi and the researcher.

Keywords: reconstruction method, V. Sukhomlynskyi, pedagogical system, methodology, New Ukrainian School, educational space.

Стаття надійшла до редакції 18.08. 2019 р.